

JYDEPOTTEINDUSTRIEN

Horne, Tistrup og Thorstrup sogne og Varde Landsogn har været centrum for en omfattende fabrikation af jydepotter (svot potter). Den største fabrikation fandt sted i Horne sogn.

Lerkar har været brugt gennem tiderne fra omkring år 5000 før Kristus, hvorfra de ældste fundne lerskår stammer, til sidst i 1800-tallet.

Potterne var særlig velegnede til de åbne ildsteder, men mistede deres betydning da komfurerne blev indført i køkkenerne.

Første gang de sorte potter nævnes er i en gammel lægebog fra det 14. århundrede. I 1683 omtaler Markbogen næring af jyske gryder og kar i Horne. I 1790 var der 90 familier i Horne, som gjorde potter. "Enhver liden eller stor familie gør disse lerkar". Omkring 1860 leverede et enkelt sogn Horne, 270.400 potter, eller omkring 676 læs. I 1880 var der kun 5 familier i Horne som fremstillede potter.

Selve fremstillingen var kvindearbejde. Nogle lejede en ekstra pige alene til fremstilling af potter. Ofte gik pottepigene til "halvt" med en gårdmand. Han skulle levere leret, kørsel og ophold og fik herfor halvdelen af udbyttet. Og snart arbejdede de fleste med potter fra 10 års alderen til aftægtsfolk.

En dygtig pottepige kunne en sommer præstere 3000 potter, der kunne indbringe 50 Rigsdaler, altså 25 til hende selv. Hun kunne snart samle sig flere hundrede.

Pottekonen arbejder siddende. Leret formes på en "grydefjæl", et bræt, som hun har liggende på skødet. De færdiglavede potter brændes i en mile ved brug af lyngtørv. Der brændes i almindelighed 200 stykker ad gangen. Potterne blev brændt ved ca. 500 graders varme og varede 4-5 dage.

Når potterne skulle bort stabledes de på en kassevogn mellem lyng. Potterne var efterspurgt vare. Udover salg på markederne blev mange udskibet fra Hjerting Havn til København, Norge, Holland og Hamburg, hvorfra de sendtes længere ned i Tyskland.

I en præsteindberetning fra Januar kvartal 1738 om folk, som ikke har været i kirke, kan man læse, at årsagen hertil er, at de har haft travlt med deres potter. I indberetningen kan vi læse, at bønderne har kørt til Haderslev, hvor potterne skulle leveres til en skibsladning, til Flensborg, til Tønder samt til udskibning fra Hjerting. Der er også beretninger om, at folk har kørt helt til Hamborg for at afsætte potterne.

I 1985 genoptog Solveig Bruun og Nanna Aarhus som hobby det gamle håndværk og lavede jydepotter efter de gamle fremstillingsmetoder ligesom de selv brændte potterne i en mile. Potterne blev solgt og mange har i dag en jydepotte eller et andet stykke lertøj stående med lokalhistorisk islæt som et minde om en svunden tid.

Nanna Aarhus er ophørt med jydepottefremstillingen, men potterne kan stadig købes hos Solveig Bruun.

Kurt Nielsen

Jydepotter fra Peder Lauridsen i Stundsig.

FOT.: NATIONALMUSEET

Pottmændene drager af sted med deres læs.

Tegning af Rødding fra 1863. I løbet af sommeren kunne en pottkone

Fremstille en to - tre tusind potter, otte - ti læs